

Ezen az alacsonyan fekvő részen került elő a legkorábbi településnyom, egy a Balaton-Lasinja kultúra klasszikus fázisára keltezhető gödör jellegzetes kerámia-töredékekkel; a telep folytatása feltehetően főként déli irányban húzódik.

A következő korszakot a Somogyvár-kultúra kései, a kisapostagi átmenet időszakára datálható anyaga képviseli; a főként kerek tároló gödrökkel megjelenő telep nyomai a dombtető keleti, egykor valószínűleg vízre néző peremén, a 280 m hosszú szelvény 50–120 métere között húzódnak. A terep formáihoz illeszkedő, kisméretű település további részeit feltehetően szintén déli irányban kell keresnünk.

A lelőhely egyik legjelentősebb korszakát a fejlett mészbetétes kultúra nagyméretű, a magasabb részek viszonylag erős erodáltsága miatt meglehetősen sekély (0,5–1,20 m) gödörkomplexumokkal és kisebb, kerekded gödrökkel jelentkező települése jelenti. A komplexumokon belül sztratigráfiai módszerekkel mintegy három horizont elkülönítése vált lehetségessé; a megragadott különbségeknek a kerámiaanyagban való tükröződése egyelőre kérdéses. A telep(ek) objektumai a terület első harmadán, a dombtetőn sűrűsödtek; kisebb amorf gödrök és egy fenti 2 komplexumhoz hasonló gödörhalmaz került elő a szelvény utolsó harmadának elején. A leletanyagból kiemelkedik az enyhén méhkas alakú tároló gödrök egyikének alján talált nagyméretű hombár fényezett, fekete, inkrusztált farkasfogmintával díszített nyaktöredéke. A telep nagyobb része a terepbejárások adatai és saját megfigyeléseink alapján a 2000. évi feltárás szelvényétől feltehetően nyugatra és délre helyezkedik el.

Ugyanezen a területen, a dombvonulat felső, keleti részén jelentkeztek az urnamezős kultúra telepmaradványai. A kerekded, mély gödrök többé-kevésbé egyenletesen fedték a terület első harmadának déli részét; joggal feltételezhetjük, hogy a település maga déli irányba folytatódik. A korszak tárgyi anyagából egy a 7. sz. objektumból előkerült tűzikutya („holdidol”) töredéke emelhető ki.

A szelvény nyugati végén, az egyik mészbetétes gödörkomplexumba ásva két, T alakban kapcsolódó, kb. É-D, illetve K-Ny irányú árkot találtunk, melyeket a belőlük előkerült tárggyanyag a római korhoz (1–2. század) köt. Betöltésükből számos valódi sigillatátöredék, sárga festett kerámia és fémsalak került elő. Szintén a római időszakhoz kötődik a 199. objektumszámú négy-szögletes, lemélyített füstölőkemence; fölötte, már a szántáshatáron erősen erodált, gyengén megfogható, csupán bizonytalan foltokban jelentkező padlómaradványok. Jelentős mennyiségű római kerámiát találtunk még néhány középkori, 12–13. századi kemence platni-alapozásában.

A terepbejárások során a Buga-szeg tábla keleti szélénél jelentős mennyiségű Árpád-kori kerámiát találtunk; a 2000. évi szelvény keleti végén megfigyelt sekély, egyenes keresztirányú árkok esetleg már az e korszakban virágzott település szélét jelzik.

A 12–13. századi település nyomai a terület második harmadában és utolsó harmadának első felében sűrűsödtek; ez gyakorlatilag a domb keleti lejtője. Három nagyméretű, kb. 7×12 m-es ház mintegy 1 m-re lemélyedő pincerészt tartuk fel; a házak hosszanti oldalának közepén lépcső maradványait, aljukon cölöpös osztófalak nyomait rögzítettük. Minden épületnél a padló többszöri megújítását figyelhettük meg. A házak közötti téren 2-3-as bokrokban elhelyezkedő, közös hamusgödörre nyíló felszíni és leásott, épített kupolás kemenecéket találtunk. A mintegy 20 kemence sütőlapját sakkal, kővel vagy kerámia-töredékekkel alapozták (kettőnél szinte kizárólag római kerámiát használtak!); a platnik nagyobb részénél két-háromszori megújítás nyomait figyelhettük meg. Három erősen elszántott kőpakolásos kemence értékelhetetlen állapotban lévő maradványait is azonosíthattuk. Az épületek körül nagyméretű, egyenes falú, kerek gödröket tartunk fel; sajátosságosan rétegzett betöltésük tanúsága szerint egykor ülepítésre használhatták őket (pontosabb behatárolás az anyagminták elemzése után lehetséges). A feltárt teleprészlet feltehetően az egykori falu peremén vagy közelében elhelyezkedő munka- vagy műhelykörzethez tartozott, melynek további részei valószínűleg déli és északi irányban húzódnak.

A 2000. évi feltárás során igazolást nyert a csomóponti rész teljes feltárásának szükségessége; a már a terepbejárások során is megfigyelt 5 korszak meglétét sikerült bizonyítani, s a listát még egy hatodik időszak jelenlétével is (Balaton-Lasinja kultúra) bővíthettük. Behatároltuk az egyes korszakok anyagának valószínű elhelyezkedését és várható sűrűségét; e két tényező nagyban segíti a további munka ütemezését.

SEBŐK KATALIN

## 260. Ordacsehi, Csere-föld

(Somogy megye) R, B, LT, Ró, Á

Lelőhelyünk (S 27. sz.) az M7-es autópálya ordacsehi bekötőútjától kb. 1 km-re K-re helyezkedik el egy ÉNy-DK-i irányú dombon. A nyugat felől szomszédos Bugaszegtől egy újkori telepített erdősáv és egy vizesárok, a keleti Kis-töltés nevű határrésztől szintén árokkal határolt vízfolyás választja el. Az előzetes terepbejárás szórványos leletanyaga alapján őskori és középkori (12–16. század) telep maradványára lehetett számítani, a geofizikai felmérés is viszonylag kicsi, szórt lelőhelyet jelzett a nyomvonalba eső területen. A munkát 2000. szeptember 14. és november 22. között végeztük el. 14 750 m<sup>2</sup>-nyi területen 406 objektumot tartunk fel az autópálya 144+250–144+560 km szelvényei között.

Öt régészeti korszak nyomára bukkantunk. A lelőhely K-i felében előkerült nyolc Balaton-Lasinja-kultúrához tartozó gödör kevés kerámiával.

A lelőhely középső, legmagasabb részén a kisapostagi kultúra birituális temetőjét sikerült feltárni, amely 9 szórt hamvas és urnás, valamint 3 csontvázas temetke-

zésből állt. A hamvasztásos sírok, mivel a humusz alján helyezkedtek el, jórészt erősen bolygatottak voltak. A zsugorított csontvázas sírok mindegyike tartalmazott valamilyen mellékletet, kis bögrét, bronz halántékkarikákat, fejdísz bronz csövecskéit, csigagyöngyöket, díszeket.

A második legtöbb településobjektum (34) a La Tène C-D időszakból származik. Utóbbiakhoz különböző rendeltetésű gödrökön kívül 17–18 földbe mélyített építmény tartozik, amelyekben sok esetben a tetőszerkezetet tartó cölöpök nyomait és – akár kétszer is megújított – tapasztott padlót találtunk. Érdekes külön megemlíteni az in situ, vagyis eredeti helyzetben talált tárgyakat, így 16 hálonehezéket egy kupacban (70. obj.) vagy egy lapos, téglalap alakú, esetleg „munkalapként” funkcionáló kődarabot (2. obj.), továbbá a leletek közül orsógombokat, egy ép fibulát, karkötőt, csont hajtű töredékét és egy kardkötő lánc darabját.

A római kort három földbe mélyített, cölöpszerkezetű ház, egy kút, tagolt körárok és néhány gödör képviseli (13–16. objektum). A vízfolyáshoz közeli egyik gödör alján kiálló fakarókat figyeltünk meg ebből a korszakból.

A legnagyobb teleprészlet az Árpád-korhoz köthető (120–125. objektum) számos gödörrel, szabadon álló kemencével, illetve tüzelőhellyel. Több kemencecsoportot figyeltünk meg, amelyekhez egy nagyobb munkagödör tartozott. Néhány esetben a tetőtartó cölöpök nyomain is jól látszódtak. A külső kemencék jelentős részének alját cserépréteggel rakták ki. Feltehetően Árpád-kori a lelőhely keleti végében található kút.

Megfigyeléseink szerint a LT C-D, a római és az Árpád-kori telep objektumai a megnyitott terület teljes hosszában megtalálhatók, a dombtetőn sűrűsödnek és szélein szórványosabbak. Előkerült egy ismeretlen korú, melléklet nélküli csontvázas gyermeksír is, a kelta kornál későbbi lehet, mert az egyik kelta ház sarkára ásták. Valószínűleg az általunk feltárt lelőhely összetartozott az Ordacsehi, Buga-szeg S 29. sz. lelőhellyel.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

#### 261. Ópusztaszer, Szermonostor (Csongrád megye) Á

A 2000. június 21-től szeptember 24-ig tartó feltárás során a 93/2, 95/2, 95/4, 95/5 és 95/6. szelvények területén, 3000 m<sup>2</sup>-es felületen dolgoztunk, ahol feltártuk a tatárjárás utáni, úgynevezett „fakolostor” É-i szárnyának 4 újabb helyiségét. Az épületnek ezt a szárnyát négyszer újították meg, illetve bővítették a megfigyelt építési periódusok szerint. A feltárás különösen fontos eredménye, hogy az alapozási árkokba állított gerendaváz, agyagfalú épület felmenő falainak maradványait sikerült több helyen kibontanunk. Gazdagnak mondható leletanyag került napvilágra, amiből az egyes építési periódusokat korhatározó érmeiken kívül jelentős a kerámia-anyag is, mivel a Szeren eddig viszonylag kevésbé ismert korszak anyagi kultúráját képviseli. Az idejű munkával a „fakolostor” több, mint fele vált ismertté. Eddigi

ismereteink szerint az épületegyüttes használata a 13. század második felétől a 14. század végéig tarthatott.

A fenti munkával párhuzamosan elvégeztük a tatárjárás előtti kolostor-épületegyüttes D-i kaputornyának az alaprajzi rekonstrukcióját a 91/3, 92/4, 92/5, 95/1 és 95/3. szelvények területén. Ezzel a kolostorudvar D-i kerítés falának egy szakasza, valamint a közvetlenül egymás mellé épített szögletes és kerek torony alkotta D-i kapubejáró alaprajzi bemutatása valósult meg, összesen kb. 65 m<sup>3</sup> kőfal megépítésével.

VÁLYI KATALIN

#### 262. Öskü, Kikeri-tői gát (MRT 2. k. 37/7. lh.)

(Veszprém megye) Ú

2000. augusztus 7–11. között kisebb kutatást végeztünk a gátnál, melynek fő célja a gát alapozási mélységének meghatározása volt.

Az É-i oldalon ásott négy kutatóárok közül kettőben 1,10 m-nél már feljött a talajvíz, a harmadikban – miután a laza homok- és kavicsrétegek miatt erősen omlott – 2,80 m-nél abbahagytuk a mélyítést, a negyedikben 3 m körül sikerült megtalálnunk a törtkő zúzalékon nyugvó alapozást. Itt is feljött a talajvíz. Leletanyagot – kivéve egy valószínűleg újkori vas fokosbaltát – nem találtunk. Az egykori gáthoz kapcsolódó járószint 90–110 cm mélyen helyezkedik el. Elbontottuk az áteresztő É-i végénél lévő, két gúla alakú, hengeres, felfelé keskenyedő modern toldást. A mögötte lévő falszövet is modern, kisebb kövekből rakott. Így a gátat eredetileg – legalábbis a tetejénél – valószínűleg csak egyetlen sor kváderből falazták.

Több helyen vakolatmintát vettem. A szelvényeket dokumentálás után visszatemettük.

Konzulens: Juan Cabello régész.

RAINER PÁL

#### 263. Ócsény, Pusztagyörke (Tolna megye) Kö

Földvárakkal kapcsolatos légi felderítés közben bukkant fel Ócsény, Pusztagyörke dűlőben a középkori település temploma. A 2000. augusztus elején készült légi fotón, a zöld kukoricában határozottan mutatkozott a templom alaprajza. A szabályosan keletelt templom egyhajós, szentélye valószínűleg félkörös záródású. A sekrestye É felől kapcsolódik a hajó falához. A templom teljes hossza kb. 18 m, szélessége kb. 6 m. A sekrestye mintegy 3×4 m-es.

A templom területén, a felszínen téglá- és kőtöredékek, kevés embercsont, és viszonylag sok 13–15. századi edénytöredék gyűjthető. Feltűnően gyakori a grafitos osztrák fazékperem.

Ugyanitt földradarral is végeztünk mérést. A műszer határozott fekete foltokkal jelezte a templom környékén lévő sírokat és a templomfalakat.

MIKLÓS ZSUZSA